

A tudatformálásra épülő megoldásokban hiszek!

Beszélgetés Vida Antallal, a Nemzeti Környezetügyi Intézet Természetvédelmi Osztályának vezetőjével

– Tudjuk, a Wikipédiával mint forrással óvatosan kell bánni, de azért most belenéztem, mit írnak ott Herman Ottóról. Találtam is egy nagyon jó, szakszerű szócikket. Nem Ön írta véletlenül?

– Nem, de mi is ránéztünk, és találtunk is benne hibákat. A kollégáim dolgoztak rajta, de hogy a javításokat végül elfogadták-e, azt nem tudom. Mindenesetre ott már valaki nagy szerelemmel volt Hermann Ottó iránt...

– A szerelem az Ön esetében is igaz, ugye?

– Abszolúte. A szakmám szerint halbiológus vagyok. A magyar halászat könyve volt az első, amelyik még gyermekkoromban a kezembe került. Olyan volt ez, mint egy oltás, amit korán kap meg az ember.

– Gyerekkorban az olyan könyvek, mint „A madarak hasznáról és káráról” is, nagyon megfogják az embert, mert jó a szöveg, ráadásul még szép rajzok is vannak bennük. De később, az egyetemen, meg amikor már halbiológus az ember, nem néz kicsit másképp ezekre a könyvekre?

– Lehet, hogy furcsa, de nem. Azt gondolhatnánk, hogy aki képes megérinteni a gyermeki lelket, az másfelől felületes, és tudományosan hibákat követ el. Az elmúlt egy évünk arról szólt, hogy mélyebben beleástuk magunkat Herman Ottó életébe. És amennyire belelátok más szakterületekbe is, mindenhol a hihetetlen precizitás, a különösen maximalista hozzáállás a jellemző, s persze a mindent átítató könnyed és nagyon személyes stílus. De visszatérve a kérdésére, „A magyar halászat könyve” című kötetet forrásként még most is elő-elő veszem. Főleg a különböző halfajok népi nevei miatt, ez az egyik erőssége a könyvnek. Amikor például halgyűjtés során találkozunk valakivel, aki azt mondja, hogy ezt és ezt a halat fogta ebben a patakban, s ha nekem nincs meg elsőre, hogy ez melyik halnak a népies neve, akkor gyakran Herman Ottóhoz nyúlok vissza.

Vida Antal a Herman Ottó Emlékév megnyitó ünnepségén

– Említette, hogy beleásták magukat Herman Ottó életművébe. Ez azt jelenti, hogy tételesen átnézték, átanulmányozták a több ezer dokumentumot?

– Az egész életművet lehetetlen átfogni, ahhoz Herman Ottónak kellene lenni. De például grafikusunk belefogott az illusztrációs tanulmányozásába, két humán végzettségű kollégám az életrajz irányába indult el, van múzeumpedagógus is a csapatban, aki egyben zoológus is, ő pedig Herman Ottó múzeumi és zoológusi munkájával kezdett el foglalkozni. Egy téma van, amelyikre még egyáltalán nem sikerült szakembert találni, ez az ősrégészet. Látjuk az életrajzban az erre vonatkozó információkat, de ebbe még nem mélyedtünk bele.

– Ebből arra következtetek, hogy Herman Ottóról még nem készült nagymonográfia, modern szemléletű kritikai összegzés. Nem terveznek ilyesmit?

– Néhány évvel ezelőtt miskolci kutatók elkészítették a hihetetlen terjedel-

mű bibliográfiát, nekünk pedig most az a tervünk, hogy ha sikerül megrendeznünk a kigondolt tudományos konferenciákat, akkor év végére megjelentetjük az előadások anyagát. Minden olyan tudományt érintenénk, amelyet Herman Ottó is művelt.

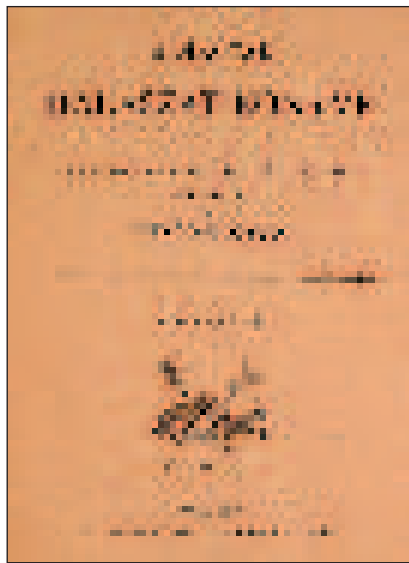
– Az magától értetődő, hogy egy ilyen évforduló emlékévet érdemel, de volt már rá példa, hogy valahogy elfelejtődött a dolog. Ebben az esetben ki tartotta ezt szem előtt, ki figyelte a dátumra?

– A Nemzeti Környezetügyi Intézet két éve alakult, engem pedig 2012 decemberében kértek fel a Természetvédelmi Osztály vezetésére. Kértem egy kis gondolkodási időt. Két hét múlva álltam elő ezzel az ötlettel. Emlékszem arra a két-három napra, amikor éjszaka felkeltem ellenőrizni, hogy csakugyan 1914-e a dátum. Nehogy az legyen, hogy előállok valamilyen „zseniális” ötlettel, s aztán kiderül, hogy a dátum való-

jában 1913 volt vagy 1915. Magamnak én fedeztem fel az évfordulót, de hogy mennyire volt általánosan tudott, mondjuk a Herman Ottó Múzeumban, vagy a Herman Ottó nevét viselő iskolában, azt nem tudom.

– *Ismerve valamelyest az Ön „névjegyét”, eddigi munkásságát, valahogy nem nagyon fér bele a képbe, hogy egyszer csak egy hivatalban, egy osztály élén találjuk.*

– Igazából nekem se fért bele, ezért is kértem két hét gondolkodási időt. 13 éve a saját lábamon álltam, hivatalosan egyéni vállalkozó voltam. Előtte azért a Természettudományi Múzeumban 14 éven át megtapasztaltam ezt az életformát is, bár az kicsit „alaputatászagúbb” volt ennél. Viszont éppen ez a 13 év volt az, amikor alapítottam egy civil természetvédelmi egyesületet. Megpróbáltam például egy viszonylag hosszú vízfolyásnak, a Szent László Víznek az ökológiai állapotát felmérni. Közben láttam, hogy milyen reménytelen alulról elindítani akárcsak egy ilyen lokálpatrióta vállalkozást is. Tehát az ösztönzés megvolt bennem, s a kihívást is elég nagygnak éreztem.

A magyar halászat könyvének címlapja, amely 1887-ben jelent meg

– *Találtam a neten fényképeket Önről, s ezekből számomra az derül ki, hogy nagyon laza környezetben él, egy csodabogár, aki mindennel foglalkozik, zenével, halakkal, vizekkel, általában a természettel, sőt még rádiózott is, ez volt a Tordas Rádió.*

– Most is megvan még, ugyan csak a neten. 14 éve csinálom egyedül. Van egy hasonló nevű műsorom is a Tilos Rá-

dióban, de azt már azok viszik tovább, akikkel annak idején befogtam. Van is lelkiismeret furdalásom miatta, és vissza is szeretnék majd térni a Tilos Rádióhoz is, csak idő és energia kérdése, hogy tudom-e vállalni.

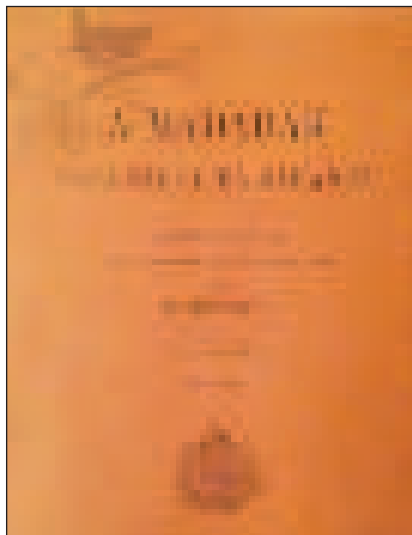
– *Az Intézet nemrégén adta ki a Magyarország környezeti állapota 2013 című jelentést, ennek az egyik fejezetét Ön írta. Ezek szerint van átfogó képünk arról, hogyan néz ki nálunk a környezet?*

– Nem merném azt mondani, hogy van. Amíg egy káros anyagnak a kibocsátását hétről hétre, évről évre vizsgálják, s ezt egy grafikonon ábrázolhatják, addig a természet az egészszel foglalkozik. Az egészszre viszont csak valami egységesített mércét lehetne alkalmazni. Vannak próbálkozások a világban, hogy miként lehetne a Föld ún. egészségességi indexét meghatározni. Ebből rögtön érezheti, hogy ez milyen rettenetesen bonyolult, nagyon sok szubjektív elemet tartalmazó dolog. De vannak sok-sok pénzt felhasználó globális vizsgálatok, amelyek nagyon-nagyon ijesztő eredményeket mutatnak. Csak azon múlik, hogy ez az egész zuhanás-e, szinte függőleges zuhanás, hogy milyen intervallumra húzzuk szét a grafikonot. Ha 10–20–30 éves peridusokat nézünk, akkor a biológiai sokszínűség, a Föld egészségi állapota tulajdonképpen megállíthatatlan zuhanásban van. Szerintem katasztrofális a helyzet. Magyarország se tud függetlenedni a világ folyamataitól.

– *Mi se függetleníthetjük magunkat, de az mégse mindegy, hogy egy adott helyén a világnak, például a mi kis környezetünkben, megteszünk-e mindent, amit lehet. S itt térjünk vissza Herman Ottóhoz! A madarak hasznáról és káráról című könyvében svájci tapasztalatairól írva megemlíti, hogy a kertekben mindenhol ott van a madáretető, s bizony milyen jó lenne, ha mi is ezt tennénk. Tehát mintákat ajánl szeretett népe számára. S a mai napig is úgy van, hogy bizonyos dolgokban máshol más a mentalitás. És nem feltétlenül kerül pénzbe a jó minták átvétele. Tudnak-e valamit tenni annak érdekében, hogy a fiatalság körében a kívánatos mentalitást erősítsék?*

– Ha már ezt a példát említettük, ismerem a történet folytatását is. Herman Ottó nem egyszerűen csak felemelte a szavát, hogy nálunk is jó lenne madáretetőket, etetőket kihelyezni. Hazaérkezvén megkeresett egy embert, akinek leiskiccelte az ott látott madáretetőket típus szerint, s rávette arra, hogy kezdje el készíteni ezeket. A ma használt etetők, odúk jó részét tehát Herman Ottótól „kaptuk”. Mint ahogy nagyon sok

minden mást is, amiről nem is tudunk. Az az ember, akit Herman Ottó megkeresett, a mai Duna-Dráva Nemzeti Park területén lakott, az emlékévben el is látogatunk oda, s a témáról lesz egy történeti áttekintés is. Visszatérve az eredeti kérdésre, ami engem nagyon motivált abban, hogy belevágjak ebbe a dologba, bár nem biztos, hogy ezt manapság jó hangoztatni, hogy sokkal inkább hiszek a tudatformálásra épülő megoldásokban, mint a központilag irányított természetvédelemben. Egy kis faluban élek, ahol

A madarak hasznáról és káráról című kötet első kiadásának címlapja

az egyéni hozzáállásokon múlik, hogy – mondjuk – a pataknak a medre mennyire szemetes, mennyire nem. Az általános iskolában már 10 éve minden egyes felnövő generációnak tartok előadásokat, s hogy nekik van egy jókora patakjuk, azt jó páran akkor tudják meg. Pedig, bármennyire viccesen hangzik is, az iskola a patak partján fekszik. Csak jó ideig áthatolhatatlan dzsungel volt a patak partja, a gyerekeknek valójában csak egy árok. De amikor elkezdtem mesélni az ott élő állatokról, jégmadár-felvételeket vittem be az órára, akkor elkezdett kialakulni egyfajta szeretetteljes viszony a környezettel. Azt nem mondom, hogy elértem a célokat, de az utóbbi egy-két évben nem nagyon látok új szemetet a patak partján. A gyerekek évente kétszer takarítják is. Nyilván innen vezet az út a valódi természetvédelemhez.

Itt az Intézetben a fő feladatunk a központosított természetvédelem jogalkotási, stratégiai részével foglalkozik, azonban ez a világ valahogy kicsit lenézi a köznevelést. Előadást tartani egy iskolában olyan nem tudóshoz méltó feladat. De én a lel-

kem mélyén ezt gondolom kivezető útnak.

– *Ezt a köznevelési megközelítést nem lehetne valahogy intézményesíteni?*

– Ez az egyik kezdeményezésünk az emlékévkben. Vásárhelyi Tamás, aki ennek a felfedező oktatásnak az egyik úttörője, munkatársaival elvállalt egy ún. Herman Ottó Vándortanósvény nevű iskolai programot, amelyre Magyarországon minden iskola jelentkezhet. Tehát bárkihez ingyenesen elviszik a programot. A gyerekek így néhány óra alatt képet kaphatnak Herman Ottóról, a környezetükről, a természetről, ráadásul úgy, hogy maguk fedezik fel, járják be az utat, nem kívülről tömök a fejükbe az ismereteket. Vannak még más elképzeléseink is. Nekem nemcsak biológusokra, hanem jó szervezőképességű humán végzettségű emberekre is szükségem volt, tőlük az emlékévk végével se szeretnék megválni. Őszintén remélem, hogy valamiféle köznevelési osztály, részleg létre fog jönni, amelyik tovább vihetné ezt a nálunk elég mostohán kezelt ügyet. A minisztériumoknak erre nem nagyon van energiájuk. Ha megnézzük a NeKI-vel rokon nyugat-európai intézeteket, azt tapasztaljuk, hogy ott az egyik legfontosabb funkció a köznevelés. Tehát nagyon örülnék, ha nálunk is kialakulhatna egy hatékonyan dolgozó köznevelési csapat.

– *A megemlékezések során foglalkoznak-e majd Herman Ottó politikusi, képviselői pályafutásával is? Mert ez nagyon érdekes történet...*

– És sok hasonlóság van benne a mai magyar valósággal. Állandó pénzhiánnyal küszködő emberről van szó, tehát úgy tűnik, az egyik motivációja az lehetett, hogy a parlamentben nyugodtabb álláshoz juthat...

– *Ezt le is írták.*

– De az összes többi szakmáját szívből, szeretetből, érdeklődésből választotta.

– *Azért ezen a téren is volt meggyőződése.*

– Volt, de a múzeumi állásában is fontos motiváció volt, hogy ott fizetést kap. Ugyanakkor tény, hogy mindig is óriási igazságvágy volt benne. Tudjuk, hogy nem magyar családból származott, s hogy a magyar nyelvet sem az édesanyjától tanulta, s csak 7–8 éves korában tudott már úgy beszélni magyarul, hogy az iskolában nem lógott ki a sorból. Előtte még heccelték a beszéde miatt. 1848-ban katonának akart állni, de még csak 13 éves volt. Aztán beérik és politikai szempontból is a legkövetkezetesebb hazafivá válik. Később is, amikor már szinte mindenki megengedőbb volt, Herman Ottó az utolsó egyi-

keként Kossuthal együtt még nyakasan kiállt a magyar szabadságért. Szegednek is, Karcagnak is volt a képviselője, tehát a helyi ügyeket is vitte, de igazán a magyarság nagy problémái izgatták. Például az, hogy hogyan viszonyulunk Európához, tehát a Nyugathoz, s mindig érezte a nagy elmaradást. Azt hiszem, hogy a polihisztorsága is ennek a lemaradásnak az ereje maximumán történő ellensúlyozása volt.

– *Több mint száz év távlatából is át-süt rendkívüli egyénisége. Egészen elképesztő személyiség lehetett, túl azon is, hogy mi mindennel foglalkozott...*

– Szerethető, emberszerű lény volt. Amikor néha szapulom magamat, hogy esetleg jobban imádom az életet, mint a mély tudományokat, akkor eszembe jut Herman Ottó, aki többször is kifejtette, hogy mennyire szereti az életet. Csoda, hogy maradt ideje az élet teljességére. Azt gondolná az ember, hogy csak megszállottként nézett ki a fejből, és ha meglátott valamit, azonnal körmöltni kezdett. És hogy minden beleférjen, egy nagy rohanás volt az élete. Azonban látva ezt a szeretetteljes, extravaganciákra törekvő, a pesti társasági életben állandóan jelen levő, sőt hangadó figurát, ez biztosan nem így volt.

– *Sármos férfi lehetett, mert még Jászai Marit is levette a lábáról.*

– Igen, és tudjuk a történet pikáns részleteit is. Amikor Herman Ottó a Nemzeti Múzeumban kapott szolgálati lakást, nyitott ablak mellett fogadta a szerelmét, tehát a mostani Múzeum körút és a környék tisztában volt a szerelmi életükkel.

– *Mi kell ahhoz, hogy a végén az egész emlékévkvel elégedett legyen?*

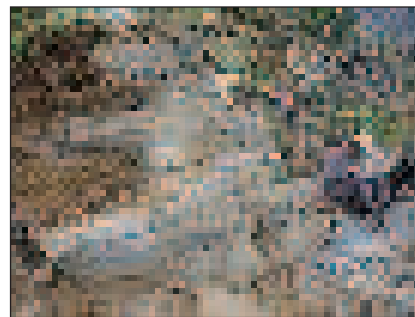
– Herman Ottó furcsa kronologikus keretet adott nekünk ehhez az évhez. Egy emlékévet mindenképpen az év elején kell megnyitni, június 26-i születésnapja az év felére esik, a halálának az időpontja pedig december 27-e. Tehát „kerek emlékévet hagyott ránk”. Akkor lennék a legelégedettebb, ha a december 27-i rendezvényre az emberek belső indíttatásból jönnének el, ami valószínűtlen időpontban, reggel 7 órakor lesz, amikor a 100 évvel ezelőtti halálának az órája is volt. A Vérmezővel szemben volt a lakása, ahol meghalt. Aki odajön, kap egy teát, s rá gondolunk. Semmilyen protokolláris esemény nem lesz, nem lesznek beszédek, semmi nem lesz. Ha ez a szándékom szerinti ízléses esemény jól zajlik le, akkor ez nekem sokat fog mondani arról, hogy az emlékévk hogyan sikerült.

Az interjút készítette: LUKÁCSI BÉLA

ÚJ BURGESS-PALA LELŐHELY KANADÁBAN

Az utóbbi évek egyik legfontosabb őslénytani lelőhelyére bukkantak a paleontológusok a közelmúltban Kanadában. Az élővilág evolúciója szempontjából kulcsfontosságú, úgynevezett kambriumi robbanás fosszilis bizonyítékait a több mint 100 évvel ezelőtt felfedezett Burgess-palából ismerjük a legjobban. A neves geológus, Charles Walcott 1909-ben fedezte fel, hogy a vékonyan rétegzett, 505 millió éves pala réteglapjai furcsábbnál furcsább egykori élőlények kiváló megtartású lenyomatait rejtik. Az elmúlt 100 év során mintegy 200 állatfaj maradványait fedezték itt fel. Számos állatsoportnak a legelső képviselőit ismerjük innen, de emellett sok olyan fosszília is előfordul, amelyhez hasonló állatokat nem ismerünk a mai tengerekben.

2012 nyarán ugyanennek a képződménynek egy új lelőhelyét találták meg a szakemberek mintegy 40 kilométerrel arébb, a Kootenay Nemzeti Parkban. Hamar kiderült, hogy a mindentől távol eső új feltárás akár még a korábnál is fontosabb és jelentősebb lehet őslénytani szempontból. Alig több mint két hét alatt ötven különböző állatfaj több mint 3000 fossziliája került innen elő, köztük eddig ismeretlen fajok maradványai. A megtartási állapot

Burgess-pala lelőhely

itt is egészen kivételes: a lágytestű állatok lenyomatai számos finom részletet őriztek meg az utókor számára. (*Nature Communications*, 2014. február 11.)

CSÓVÁS KISBOLYGÓ

A csillagászok néhány évtizede ismerik a fő kisbolygóövbéli üstökösöket, amelyek a Mars és a Jupiter pályája közötti kisbolygók közé vegyülve keringnek a Nap körül. Az elsőt először kisbolygónak vélték, csak két évtized elteltével azonosították üstökösnek. A család legújabb, tizenegyediknek gondolt tagját viszont először üstökösnek hitték, de hamar kiderült róla, hogy kisbolygó,